

ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
YAYINLARI NO: 35

2.ULUSLARARASI
BİR BİLİM KATEGORİSİ OLARAK "KADIN"
EDEBİYAT, DİL VE KÜLTÜR ÇALIŞMALARINDA
KADIN SEMPOZYUMU

BİLDİRİ KİTABI
CİLT II

ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM FAKÜLTESİ
ATATÜRK KONGRE MERKEZİ (27-28-29 NİSAN 2009)

**ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM FAKÜLTESİ**

**II ULUSLARARASI BİR BİLİM
KATEGORİSİ OLARAK “KADIN”:
EDEBİYAT, DİL VE KÜLTÜR ÇALIŞMALARINDA KADIN SEMPOZYUMU**

**BİLDİRİ KİTABI
CİLT II**

**Yayına Hazırlayanlar:
Yrd.Doç.Dr.Özlem AKKAYNAK
Yrd.Doç.Dr.İrade ABBASOVA**

**AYDIN
2010**

ONURSAL BAŞKAN

- Prof. Dr. Şükrü BOYLU

BAŞKAN

- Prof. Dr. Adil TÜRKOĞLU

ORGANİZASYON KOMİTESİ BAŞKANLARI

- Yrd. Doç. Dr. Özlem AKKAYNAK
- Yrd. Doç. Dr. İrade ABBASOVA

SEMPOZYUM SEKRETERİ VE İLETİŞİM

- Yrd. Doç. Dr. Özlem AKKAYNAK
- Yrd. Doç. Dr. İrade ABBASOVA
- Servet OKUR

BİLİM KURULU ALFABETİK SIRAYA GÖRE

- Prof. Dr. Abdullah YAYLALI Adnan Menderes Üniversitesi
- Prof. Dr. Adnan İNCE Doğu Akdeniz Üniversitesi
- Prof. Dr. Ahmet YÜRÜR
- Prof. Dr. Ali Osman GÜNDOĞAN Muğla Üniversitesi
- Prof. Ali SEVGİ Başkent Üniversitesi
- Prof. Dr. Aliye Mavili AKTAŞ Selçuk Üniversitesi
- Prof. Dr. Asuman AĞAÇSAPAN Anadolu Üniversitesi
- Prof. Dr. Asuman Seda SARACALOĞLU Adnan Menderes Üniversitesi
- Prof. Bedri KARAYAĞMURLAR Dokuz Eylül Üniversitesi
- Prof. Cemal YURGA İnönü Üniversitesi
- Prof. Dr. Duran NEMUTLU Adnan Menderes Üniversitesi
- Prof. Dr. Emine YENİTERZİ Selçuk Üniversitesi
- Prof. Dr. Fatih TEPEBAŞILI Selçuk Üniversitesi
- Prof. Dr. Fatma ÖZTÜRK Gazi Üniversitesi
- Prof. Dr. Feride AKSU Ege Üniversitesi
- Prof. Dr. Fevzi GÜNÜÇ Selçuk Üniversitesi

- Prof. Dr. Galip BALDIRAN Selçuk Üniversitesi
- Prof. Dr. Gönül AYAN Selçuk Üniversitesi
- Prof. Gören BULUT Yaşar Üniversitesi
- Prof. Dr. Gülnaz ABDULLAZADE Azerbaycan Bakü Müzik Akademisi
- Prof. Dr. Gülsen DEMİR Adnan Menderes Üniversitesi
- Prof. Dr. Halil YOLERİ Dokuz Eylül Üniversitesi
- Prof. Hasan PEKMEZCİ Hacettepe Üniversitesi
- Prof. Dr. Hayati AKYOL Gazi Üniversitesi
- Prof. Dr. Kadriye ÖZTÜRK Anadolu Üniversitesi
- Prof. Dr. Lale ANDIÇ Dokuz Eylül Üniversitesi
- Prof. Mahmut SARI Dokuz Eylül Üniversitesi
- Prof. Memduh ÖZDEMİR
- Prof. Dr. Muammer TUNA Muğla Üniversitesi
- Prof. Mümtaz SAĞLAM Dokuz Eylül Üniversitesi
- Prof. Dr. Mustafa ÇAKIR Anadolu Üniversitesi
- Prof. Dr. Mustafa ÖZCAN Selçuk Üniversitesi
- Prof. Dr. Nergiz ŞAKİRZADE SARI Dokuz Eylül Üniversitesi
- Prof. Nevhiz ERCAN Gazi Üniversitesi
- Prof. Nezihe ŞENTÜRK Gazi Üniversitesi
- Prof. Dr. Selçuk ÜNLÜ Selçuk Üniversitesi
- Prof. Selmin TUFAN Gazi Üniversitesi
- Prof. Dr. Serap YAYLALI Adnan Menderes Üniversitesi
- Prof. Şeyda ÇILDEN Gazi Üniversitesi
- Prof. Dr. Tahsin HANCIOĞLU Pamukkale Üniversitesi
- Prof. Dr. Yakup KARASOY Selçuk Üniversitesi
- Prof. Dr. Yüksel KOCADORU Anadolu Üniversitesi
- Prof. Yusuf AKBULUT Selçuk Üniversitesi
- Doç. Dr. Efe AKBULUT Pamukkale Üniversitesi
- Doç. Enver TUFAN Gazi Üniversitesi
- Doç. Dr. Hasan ÇAKIR Selçuk Üniversitesi
- Doç. Dr. Hüseyin ELMAS Selçuk Üniversitesi
- Doç. Dr. Mehmet BAŞBUĞ Selçuk Üniversitesi
- Doç. Dr. Melek Gökay YILMAZ Selçuk Üniversitesi
- Doç. Dr. Nalan YİĞİT Selçuk Üniversitesi

- Doç. Dr. Nilgün TOKER KILINÇ Ege Üniversitesi
- Doç. Dr. Ruhi SARP KAYA Adnan Menderes Üniversitesi
- Doç. Dr. Turan SAĞER İnönü Üniversitesi
- Doç. Dr. Uğur ALPAGUT İzzet Baysal Üniversitesi
- Yrd. Doç. Adnan YALIM İnönü Üniversitesi
- Yrd. Doç. Dr. A.Gülbün ONUR Selçuk Üniversitesi
- Yrd. Doç. Dr. Nuri KARASAKALOĞLU Adnan Menderes Üniversitesi
- Yrd. Doç. Dr. Özlem AKKAYNAK Adnan Menderes Üniversitesi
- Yrd. Doç. Sermin BİLEN Dokuz Eylül Üniversitesi
- Yrd. Doç. Dr. Şahin BARANOĞLU Adnan Menderes Üniversitesi
- Yrd. Doç. Dr. Yasemin AY Adnan Menderes Üniversitesi

KURUL ÜYELERİ

- Yrd. Doç. Dr. Hakan ÇÖREKÇİOĞLU Adnan Menderes Üniversitesi
- Yrd. Doç. Dr. Ruken AKAR VURAL Adnan Menderes Üniversitesi
- Yrd. Doç. Sinan ŞENÇİÇEK Adnan Menderes Üniversitesi
- Yrd. Doç. Dr. Şerife AK Adnan Menderes Üniversitesi
- Yrd. Doç. Şükrü KARA Adnan Menderes Üniversitesi
- Öğrt. Gör. Dr. Gülcan ÇAKIR DAMAOĞLU Anadolu Üniversitesi
- Öğrt. Gör. Abdullah KIVRAK Adnan Menderes Üniversitesi
- Öğrt. Gör. Elçin ÜNAL Adnan Menderes Üniversitesi
- Öğrt. Gör. Vasfi ÇİLİNGİR Adnan Menderes Üniversitesi
- Arş. Gör. Lütfi BUDAK Adnan Menderes Üniversitesi

YAZIŞMA ADRESİ: Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim

Dalı

Telefon : +90 256 218 20 00 (1541-1580)/ Faks : +90 256 214 10 61/

womenaydin2009@adu.edu.tr

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır. Yayıncıların izni olmadan kopyalanamaz ve çoğaltılamaz.
Kitaptaki yazılardan kendi yazarları sorumludur.

İÇİNDEKİLER

CİLT II

Rakibe KÜLÇÜR Doktora Öğrencisi, Çevre ve İş Sağlığı Güvenliği Danışmanı ÇEVRESEL ADALETSİZLİK? TÜRKİYE VE İNGİLTERE'DEKİ ÇEVRE ÖRGÜTLERİNİN CİNSİYET FAKTÖRÜ AÇISINDAN SORGULANMASI	311
Araş. Gör. Esin KUMLU SARKAÇ MİSALİ KADIN PORTRELERİ: KLİŞELERİN KISKACINDA YAŞAMLAR	316
Araş. Gör. Emrah LEHİMLER- Araş. Gör. Ş. Özer AKÇAY POPÜLER MÜZİKTE KADININ META OLARAK KULLANIMI	321
Araş. Gör. Birsen LİMON PLASTİK SANATLARDA AVANGART BİR SÖYLEM: FEMİNİST SANAT	327
Prof. Dr. Duran NEMUTLU KADIN VE AŞK	332
Yrd. Doç. Berna KAYA OKAN AVRUPA RESİM SANATINDA ÇIPLAKLIK VE KADIN İMGESİ	339
Dr. Metin OKTAY TÜRK ROMANININ İKİ ÖNEMLİ KADIN TİPİ "SENİHA" İLE "RABİA" NIN MODERNLEŞMEYİ ALGILAYIŞ BİÇİMLERİ	346
Prof. Dr. Mustafa ÖZCAN - Yrd. Doç. Dr. Gülbün ONUR ADALET HANIM'IN HAREM YAŞAMINA İLİŞKİN GÖZLEMLERİ	352
Yrd. Doç. Dr. Özlem ÖZEN <i>IF WE ARE WOMEN</i> OYUNUNDA AYRILMA-BİREYSELLEŞME SÜRECİ	358
Dr. Uğur ÖZCAN XIX. YÜZYILDAN BUGÜNE KARADAĞ KADINININ TOPLUMDAKİ YERİ VE DEĞİŞİM SÜRECİ	366
Öğr. Gör. Ayşen ÖZÇİMEN KADININ SIFATLARI	372
Doç. Dr. Canan PARLA SON SELÇUKLU PRENSERLERİNDEN HÜDAVEND HATUN'UN KENDİSİ İÇİN YAPTIRDIĞI TÜRBENİN SANATSAL ÖZELLİKLERİ	379
Doç. Dr. Valide PAŞAYEVA AZERBAJCAN HALI VE TEKSTİLLERİNDE KADIN TASVİRİ	387
Doç. Dr. Aslı SARAÇOĞLU PANDORA ÖRNEĞİ İŞİĞİNDE ANTİK DÖNEM KADININA MİTOLOJİK BİR BAKIŞ	397
Dr. Ceren SAYGI - Yrd. Doç. Dr. Sermin BİLEN KÜLTÜR-SANAT ÇALIŞMALARINI İÇİNDE MÜZİK ETKİNLİKLERİNDE KADIN: İZMİR ÖRNEĞİ	404
Yrd. Doç. Dr. Esin SAYIN KADIN VE MEDENİ HUKUKTAKİ DÜZENLEMELER	413
Sema ZAFER SÜMER TEK TANRILI DİNLERDE VE MİTOSLARDA ORTAK BİR PAYDA: "ÖTEKİ" KADIN	420

Doç. Dr. Dolunay ŞENOL - Öğrt. Gör.. Dr. Sıtkı YILDIZ GELENEKSEL TOPLUMDAN MODERN TOPLUMA GEÇİŞTE KADIN SORUNLARI VE KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDET -KIRIKKALE ÖRNEĞİ-	427
Doç. Zeliha AKÇAOĞLU TETİK BİR KADIN SANATÇI ŞÜKRİYE DİKMEN	434
İlknur TUNÇDEMİR TANZİMAT'TAN CUMHURİYETİN İLK YILLARINA KADAR DARÜLBEDAYI DE OPERETLER VE TÜRK KADIN SANATÇILARIN SAHNELERDEKİ YERİ	438
Öğr. Gör. Zahide ŞAHİN SARIZ (KAYSERİ) DÜZ DOKUMALARINDA KADIN	448
Öğr. Gör. Dr. Merba TAT - Öğr.Gör. Huriye TOKER TELEVİZYON KADIN PROGRAMLARINDA CİNSİYETÇİ SÖYLEM VE BEDEN DİLİ	456
Yrd. Doç. Dr. Özlem TÜTÜNCÜLER ANADOLU'NUN İLK YERLEŞİMCİLERİNDEN İLK DEVLETİ'NE KADININ TOPLUMSAL STATÜSÜ	464
Arş. Gör. Süleyman UZKUÇ POPÜLER KADIN ROMANCIARIMIZDAN MEBRURE SAMİ KORAY	470
Yrd. Doç. Dr. Osman UYANIK ŞEYİT HANUM ALİŞEVA VE ŞİİRLERİNDE KADIN	476
Öğr. Gör. Elçin ÜNAL GÜNÜMÜZ BASKI RESİM SANATINDA ÖNCÜ BİR KADIN SANATÇI: KIKI SMİTH	483
Öğr. Gör. Dr. Mehmet ÜNLÜSOY MELTEM ARIKAN'IN YAPITLARINDA KADIN-ERKEK İLİŞKİLERİNİN YANSITILMASI VE TABULARIN YIKILMASI	489
Yrd. Doç. Dr. N. Özlem ÜNVERDİ - Yrd. Doç. Dr. N. Aydın ÜNVERDİ MÜHENDİSLİK ÖĞRETİMİNDE KIZ VE ERKEK ÖĞRENCİLERİN PERFORMANSLARININ KARŞILAŞTIRMALI OLARAK ANALİZİ	496
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin ÜRETEN ANTİK GREK DÜNYASININ PHİLANTHROPOS (İNSAN SEVER) KADINLARI	500
Uzm.Birsen YANILMAZ - Uzm.Dr.Barış KILIÇCIOĞLU -Uzm. Gülhan ALTUN - Mustafa KAYA İZMİR İLİ SAĞLIK ÇALIŞANLARININ; AİLE İÇİ ŞİDDETE MARUZİYETLERİ, BİLGİ DÜZEYLERİ VE MESLEKİ TUTUMLARININ BELİRLENMESİ	506
Yrd. Doç. Dr. Elif YILDIZ - Doç. Dr. Bilgehan GÜLTEKİN KADIN SORUNLARINA DUYARLILIĞIN ARTTIRILMASINDA İNTERNET KULLANIMI: KADINLARLA İLGİLİ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ WEB SİTELERİNİN ANALİZİ	516
Öğr. Gör. İlham YILMAZ, Araş. Gör. Evrim MAYATÜRK, Araş. Gör. Günce DEMİR FARKLI ULUSLARDA KADINLARIN KONUMLARI VE KIRGIZİSTAN ÖRNEĞİ	524
Öğr. Gör. İlham YILMAZ, Araş. Gör. Evrim MAYATÜRK, Araş. Gör. Günce DEMİR ANAERKİL TOPLUMLAR VE ANATANRIÇA TAPIMI	530
Yrd. Doç. Dr. Mehmet YILDIZ SULTAN II. ABDÜLHAMİD'İN TALTİF ETTİĞİ , YABANCI KADIN SANATÇILAR	536

Dr. Uğur ÖZCAN

Süleyman Demirel Üniversitesi Fen – Edebiyat Fakültesi

Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı

ozcanugur@hotmail.com

XIX. YÜZYILDAN BUGÜNE KARADAĞ KADINININ TOPLUMDAKİ YERİ VE DEĞİŞİM SÜRECİ

ÖZET

Tarih boyunca Karadağ'da kadın, hep ikinci planda olmuştur. Fakat 19.yydan bugüne Karadağ'da kadına bakışta bir değişim süreci yaşanmıştır. İlk başlarda ağır iş şartlarında çalıştırılan ve köle muamelesi gören Karadağ kadını, özellikle Prens Nikola dönemiyle birlikte toplumda hak ettiği yeri almaya başlamıştır. 20.yy'da seçme ve seçilme hakkı, temsil hakkı gibi konularda büyük aşamalar kaydetmiştir. Yönetim kademelerinde ve Karadağ Paramentosunda kadınlar yer bulabilmişlerdir. Fakat erkek egemen bir toplum özelliğini kaybetmeyen Karadağ'da kadının sorunları tam olarak çözülmüş değildir.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Karadağ, Karadağ Kadını, Prens Nikola

FROM 19TH CENTURY ON, POSITION OF MONTENEGRIN WOMEN IN THE SOCIETY AND THEIR TRANSITION

ABSTRACT

Throughout the history, women in Montenegro have always been in the background; however, from 19th century on, there has been a change in terms of how women are viewed. While, in the beginning, Montenegrin women were labored and treated as slaves, they began to be granted with their position in the society that they deserved, especially during Prince Nikola reign. In the twentieth century, they took a big step in their right to vote and to be voted and to be represented. They were able to get their place in the administrative hierarchy and in the Montenegrin Parlamento. However, in a society like Montenegrin society where patriarchy is still in use, the problems of women are not fully resolved.

Key Words: Woman, Montenegro, Montenegrin Woman, Prince Nichola

GİRİŞ

Balkanların sarp kayalarla kaplı, Adriyatik Denizi kenarındaki ülkelerinden birisi olan Karadağ, gerek toplum yapısı ve gerekse de sosyal yaşam açısından diğer ülkelere kıyasla farklılık göstermektedir. Karadağ, Haziran 2006'da yapılan bir referandum sonucunda, Sırbistan'dan ayrılmış, bağımsız bir devlet olarak uluslararası platformda ve devletler muvazenesinde tekrar yerini almıştır.

Katı slav milliyetçiliğinden uzak bir tavır sergileyeceği sinyallerini veren Karadağ, 2008 yılının sonlarında Avrupa Birliği için resmi başvurusunu yapmıştır. Bu tebliğde, ilk bağımsızlığını 1878'de Osmanlı Devleti'nden kazanan Karadağ toplumunda, 19. yüzyıldan bugüne kadar, kadınının statüsünün gelişimi incelenmeye çalışılacaktır.

a. 19. yüzyılda Karadağ kadını ve Özellikleri

Geleneksel ataerkil aile yapısında, kabile anlayışı ve gelenekleriyle yönetilen Karadağ toplumunda kadın, hep ikinci planda görülmüştür. Savaşmak dışında hayatın diğer bütün sorumlulukları kadınlara düşmektedir. Çok ağır işlerde çalışan Karadağ kadını, bu durumdan olumsuz etkilenmiştir. Kadın fiziolojisine ters olan bu ağır işlerin, onları erken yaşlandırdığı ve güzelliklerini erken kaybetmelerine neden olduğu iddia ediliyordu. Yazın kar kuyularından şehre kar ve buz taşımak, bir inşatta amale olarak çalışmak, pazara gitmek ve mahsulleri satmak, Kadınların görevleri arasındaydı. Karadağlı erkekler "savaşan cinsiyet" olarak adlandırılmıştır (Devine 1997:38-54). Karadağlı erkeklerin tek işi topraklarını Türk saldırılarından korumak olmuştur (Coffin 1908:320). Karadağ'da savaşçı olarak doğan erkeklerin çalışması çok onurlu bir davranış olarak görülmediğinden çalışma hayatında kadınlar ön plandadır. (Le Queux 1907:23-24). Karadağlı bir erkek için iyi bir kadın, her türlü ev işini yapan, sağlıklı ve güçlü biri olmalıdır. Seçkin klanlardan veya ailelerden gelmelidir. Bunların ötesinde çok çalışkan olmalıdır. Aynı zamanda iyi karakterli olmalıdır. Kocasına karşı vazifelerini yerine getirmelidir. Oğullarını büyütmek ve onların bütün ihtiyaçlarıyla ilgilenenmelidir. Temizlik yapmak, yemek pişirmek, ağaçları kesmek, ateş için odun toplamak, eve su taşımak, çayırları tırmıklamak, çapalamak ve çiftçilik yapmak iyi bir Karadağ kadınının özelliklerinden bazılarıdır. İyi bir kadın, eşine erkek çocuklar verebilendir ve çocuklarını yetiştirip büyütendir (Boehm 1984:70-71). Anlaşılacağı üzere iyi bir kadının en önemli özelliklerinden birisi erkek çocuklar vermesidir. Ataerkil bir aile yapısına sahip olan Karadağ toplumunda erkek çocuğu neslin devamı olarak kabul edilirdi. Bu nedenle ona, ayrı bir önem atfedilmiş ve kız çocuklarından üstün tutulmuştur.

Ağır iş şartları nedeniyle Karadağ kadınlarının çoğunun iriyari ve kaslı olduğunu görenler, güçlü ve sert yapıları nedeniyle onları, sarp kayalıklarda büyüyen budaklı ağaçlara benzetmişlerdir (Wilkinson, 1848:420). Osmanlı Devleti'nin Çetine Sefiri Ahmed Cevad Paşa'nın ifadeleriyle "küçük yaşlarından beri ağır işlerde uğraştıklarından, on beş yaşlarına varmazdan evvel o güzellikleri kayboluyor, ne erkeğe ne kadına benzemeyen bir sûret-i garibe peyda ediyorlar." (Mercan 1996:158-159)

Karadağ kadını, sosyal yaşamda ve aile yaşantısında, kocasına itaati tamdır. Çoğunun dış dünya ile ilgili gördükleri tek şey, yabancı misafirlerdir (Edmons, 1927:52-53). Yazılan eserlerde bir kahraman ve köle kadın portresiyle Karadağ kadınının, annelik ve askerlik özellikleri ön plana çıkarılmıştır. Bir pedogog edasıyla çocuklarını yetiştiren Karadağ kadını, iki kelimeyle, "çalışan" ve "savaşan" olarak özetlemek mümkündür (Medicana, 2008). Ülkesinin yükünü taşıma onurunu "eşek ve ar"la paylaştığını söyleyen Henderson, onların yaşam zorlukları ile ilgili ilginç bir benzetme yapmıştır (Henderson 1909:48). Kadınların aksine, erkeklerin ise tamamen keyif içinde yaşadıkları belirtilmektedir (Mercan 1996:158-159).

b. Kadınların Erkeklerle Saygı Göstermesi

Karadağ toplumunda kadınlar için ayağa kalkılması hiç hoş karşılanmazdı. Erkeklerin değil, aksine kadınların erkeklerle karşılaştıklarında ayağa kalkması gerekirdi (Edmons 1927:39-40). Kadın erkeğin elini öperken; erkeğin kadının elini öpmesi erkeklige yakışmayan bir tavır olarak algılanırdı (Trevor 1913:57).

Karadağ kadını evin bütün işleri altında ezilirken, ironik bir şekilde korunmuş ve onlara saldırmak yasaklanmıştır. Öyleki suçluların sığınabileceği en güvenilir yer, kadınların buldukları evlerdir. Çünkü burada suçlulara, sığındıkları evin bir kadına ait olması nedeniyle dokunulmazdı

(Denton 1877:126-127). Ayrıca kan davalarının görüldüğü Karadağ'da kan gütme işi erkeğe aittir. Ailenin şerefini temizleme kadına değil erkeğe verilmiştir (Trevor 1913:66).

Diğer taraftan Ortaçağda Hıristiyanlıkta kadının ruhunun olup olmadığı bile tartışılmıştır (Aydın, 2001:82-90). Bu anlayışa tepki olarak Avrupa'da ortaya çıkan feminist akımlar sayesinde, Hıristiyan dünyasının kadına bakışında bir yumuşama meydana gelmiştir. Fakat Karadağ'da bu katı dini anlayışın etkileri tam olarak silinmemiştir. Karadağ kadınının bu şekilde konumlandırılmasında toplumun sahip olduğu kabile tipi örgütlenme ve yaşam tarzı etkili olmuştur. Çok çetin doğa koşulları, "Dağlı kabile" olarak anılan toplumun uzun yıllar geleneklerini ve göreneklerini korumasını sağladığı gibi, Karadağ kadınına yönelik olumlu değişimlerin de önünü tıkamıştır.

Kadınlar erkek gibi savaşamayacakları ve onlar gibi eşit sayılamayacakları için bir kız çocuğunun doğması talihsizlik olarak görülmüştür (Trevor 1913:57). Bu husus, Karadağ'da kadın algısının savaşabilirliğe göre de şekillendiğinin bir kanıtıdır.

c. Toplumda Kadın Algısının Değişmeye Başlaması

Karadağ'ın modernleşmesi Petroviç hanedanının başa geçmesiyle başladığı bir gerçektir. Fakat bu modernleşmenin belki en yoğun olarak yaşandığı dönem, Nikola Petroviç dönemi olmuştur (Çagorović/ Carmichael 2006:59-74). Prens Nikola 1860 yılında Karadağ'ın başına geçtikten sonra devletleşme sürecinde halkına büyük mesafeler katettirmiştir. Nikola, Fransa'da aldığı eğitim ile batıya dönük; ama köklerine bağlı bir lider olmayı başarmıştır. Bu anlamda Karadağlılara önderlik yapmış, aynı zamanda onların alışkanlıklarını değiştirmeye çalışmıştır. Karadağ erkeklerini çalışmaya teşvik eden Nikola, yılbaşı törenlerinde gelen erkeklerin, önce Prenses Milena'nın elini öpmelerini istemiş ve kadınlara karşı saygı gösterilmesine ön ayak olmuştur (Trevor 1913:45). Bu tavır, bir devrim ve tabuların yıkılması bağlamında çok önemli bir adım olmuştur. Söz konusu bu adım, yüksek tabakaya mensup Karadağlılar arasında anlayış değişikliğine yol açmıştır. Fakat halk tabakasında kadına bakışın değişmesi kolay olmamış ve değişim çok uzun yıllar almıştır. Hatta uzun bir süre kadına yönelik nezaket ve referans uygulamaları halk arasında "Beast of burden" yani sevimsiz bir yük olarak algılanmıştır (Wyon-Prance 1905:5-6).

Kadının hem kamuda hemde siyasi hayatta rol almaya başlaması ve kendini göstermesi Nikola zamanında olmuştur. Nikola'nın kızlarıyla başlayan Karadağ kadının ön plana çıkması, kızlara eğitim hakkının verilmesiyle devam etmiştir (Medicana 2008:2). Genellikle Rusların parasal destek sağladıkları ve Rus öğretmenlerin eğitim sundukları kız okulları açılmıştır. Nikola, kızlarından bir kısmını Petersburg'daki kız okullarında okuturken bir kısmını da Karadağ'da Rusların açtığı kız okullarında okutmuştur. Onların sosyal hayatta yer almasını sağlayarak, Avrupa'da yaygın olan tenisle ilgilenmelerine izin vermiştir.

1903 yılından önce yayınlanan eserlere yansıyan Karadağ kadının çok değersiz olduğu şeklindeki ifadeler, Prens Nikola zamanında itibaren yavaş yavaş değişmeye başlamıştır.

d. 20. Yüzyıldan Günümüze Kadını

Nikola'nın kızlarının eğitim lerini tamamlayıp Karadağ kamuoyunda boy göstermeye başlaması ülkedeki kadınlar arasında ilgi odağı oluşturmuş ve Karadağ kadını için bir "rol model" teşkil etmeye başlamıştır. İlk öğretimin kızlara zorunlu hale gelmesi 19. yüzyıl sonlarına rastlamaktadır. O zamana kadar eğitim erkeklerin işi olarak görülmektedir. Savaş zamanında kadınların erkeklerle eşit olması, fakat barış zamanında bu eşitlikten eser kalmaması kadınları harekete geçirmiş ve feminist hareketler başgöstermiştir. Ayrıca o devirde hız kazanan Sosyalist akımlar da bu hareketi hızlandırmıştır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra 1945'te Karadağ'da kadın-erkek eşitliği sağlanmıştır (Bulatović 2004).

Ancak toplumda kadına bakışta çok büyük bir değişiklik olduğu söylenemez. Siyaset sahasında görüldüğü kadar yönetim birimlerinde kadına yeteri kadar yer verilmemesinin nedeni toplumda yer etmiş olan kadınların başarısız olacağı düşüncesi ve önyargısıdır (Popovic, 2005).

Karadağ'da kadın, ülke genelinde verilen eğitimden tam anlamıyla yararlanamamıştır. 1991 verilerine göre: Hiç eğitim görmeyen kadınların oranı %77,3 iken, erkeklerde ise bu oran %22,7'de

kalmıştır. (Popovic 2005). Ülke nüfusunun %61.6 kırsal kesimde yaşar. Bu nedenle ilkökul bittikten sonra kız çocukları ekonomik endişeler nedeniyle okuldan alınmaktadır. Her ne kadar aynı ortak kültürden ve aynı altyapıdan gelseler de, bir takım gelenek ve göreneklerde etnik gruplar arasında farklılık gözükmemektedir.

2004 yılında Karadağ Parlamentosu'nda 75 milletvekili vardır. Bu vekillerden sadece 9 tanesi kadındır. Bu da %12'ye denk gelmektedir. Yine kabinedeki 15 bakandan sadece 2'si kadındır (USAID 2005:16). 2005 seçimlerinde ise bu oran düşüş göstermiş ve % 9.88'e gerilemiştir. (Lekić 2009:3) 2008 seçimlerinde parlamentodaki kadın temsilci sayısı 10'a çıkmış ve oran %13.3 olarak belirlenmiştir. Ayrıca 21 belediye başkanlığının ikisini, kadın belediye başkanları oluşturmaktadır. (European Forum for Democracy and Solidarity 2006:4) Aslında oran olarak değerlendirildiğinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki kadınların oranından çok daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Fakat esas sorun yönetici konumunda temsiliyetin tam olarak kadınlara verilmemesidir.

e. Kadına Karşı Şiddet

Ataerkil toplumlarda kadınlara karşı şiddet ve baskı hep olmuştur. Karadağ'da bu bağlamda kadına karşı şiddet artış göstermiştir. Fakat bu konuda her hangi bir cezai müeyyide yeteri kadar uygulanmamaktadır. Çünkü caydırıcı cezaların eksiksiz uygulanabilmesi için, şiddete maruz kalan kadınların şikâyetinde bulunması gerekmektedir. Fakat bu yönde şikâyet söz konusu olmamaktadır. Kadın, ailede kendisine uygulanan şiddeti aile içi bir problem olarak görmüş ve şikâyetten kaçınmıştır. Şikâyetini dillendireceği bir ortam bulamayan Karadağ kadını, toplumun tepkisinden ve baskısından dolayı korkmuş, şiddeti içine atmış ve sessizliğini korumayı sürdürmüştür. 1979'da Birleşmiş Milletler Deklerasyonu kabul edilmiş ve Karadağ kadını böylelikle haklarını kazanmış, özgürlük güvenlik ve eşit korunma gibi hakları elde etmiş olsa da yeteri kadar bu konu komisyonunda işlenmemiş ve Karadağ kadını bilinçlendirilmemiştir. Bu konuda çalışan organizasyonlardan birisi de *The Montenegrin Female Organisation (MFO Karadağ Kadın Organizasyonu)*dur. Bu kuruluşa göre bütün engelleri aşmış şikâyetinde bulunan kadınları adalet sisteminde de engeller karşılamaktadır. Yargıçların genelde geleneksel Karadağ kanunlarına göre hareket ettikleri rapor edilmektedir. Ataerkil kanunların hala yürürlükte olduğu Karadağ'da tecavüze uğrayan kadın, yargıcın karşısında, erkeği "bunu yapmaya tahrik edecek" zemin oluşturduğu için adeta suçlu olarak görülmektedir. Kadının mağdur olduğu kanaatine varılsa dahi, yeterli ceza verilmediğinden erkek bir müddet sonra hapisten çıkmaktadır. Bu durumda olan kadına olmaktadır. Bu kabul edilemez durum ve mahkeme sürecinde küçük duruma düşürüleceği düşüncesi kadınları bu suç karşısında sessizliğe itmştir. Bu nedenle ve Aile yuvasını bozmama düşüncesi nedeniyle şiddeti aile kurumunun bir cilvesi ve olağan hadise larak görmeye başlamışlardır (Lekić 2009:17).

Amerika Birleşik Devletleri'nin insan hakları uygulamalarına yönelik Sırbistan ve Karadağ için hazırladığı ülke raporunda da kadına karşı aile içi şiddetin yüksek düzeyde olduğu belirtilmektedir. Özellikle kırsal kesimde kadına karşı şiddetin yoğun olduğu söylenmektedir. Suçun şiddetine göre 3 yıl ile 10- 12 yıl arasında değişen hapis cezaları verilse de şiddete maruz kalan kadınların şikâyetinde bulunmadıkları gerçeği sorunun çözümünü zorlaştırmaktadır. Podgoriça'da şiddete maruz kalan kadınların sadece %30'u şikâyetinde bulunmuş ve bu konuda işlem yapılmıştır. Tecavüze maruz kalan Karadağlı kadınların %80'i şikâyetinde bulunmamaktadır. Cinsel taciz, Karadağ kadınının problemleri arasındadır. Kadınların erkeklerle eşit statüyü paylaştıkları şüphelidir. Çok az sayıda kadın kamuda üst düzey yönetim pozisyonunda görev alabilmektedir. Kanunen maaş ve iş konusunda eşitlik olsa da pratikte bu eşitliği göremedikleri muhakkaktır. Geleneksel ataerkil aile yapısı, kadının ailede erkeğin yardımcısı olarak algılanmasına neden olmaktadır. Bu düşünce ve zihniyet, ailede cinsiyet ayrımcılığına yol açmaktadır. Kırsal kesimlerde özellikle azınlıkların yoğun olduğu bölgelerde kadınların oy kullanmada erkeklerin yönlendirmesiyle karşılaştıkları iddia edilmektedir. Fakat bütün bu olumsuzluklara rağmen adli sistemde kadın oranı artan bir seyir izlemekte ve Hukuk, sağlık gibi alanlarda kadınların oranı artmaktadır. (Country Reports on Human Rights 2005).

Avrupa Komisyonu raporuna göre iki kadından biri Karadağ'da sözlü şiddete maruz kalmaktadır. 3 kadından biri fiziksel şiddetin kurbanı olmaktadır. 2008 yılı itibariyle kadına karşı

şiddet oranı 2007 raporuyla kıyaslanırsa 7.3 oranında artmıştır. (G. Popoviç,2008) Karadağ'da kadına karşı şiddetin arttığını bir göstergesi olan bu durum, yetkilileri çözüm noktasında harekete geçirmiştir. Bu doğrultuda 4 Ekim 2008'de Karadağ'ın başkenti Podgoriça'da Birleşmiş Milletler Mülteci Ajansı tarafından (The UN Refugee Agency UNHCR) bir kampanya yürütülmeye başlanmıştır. Ülkenin siyasi partileri, birlikte hareket ederek bu kampanyanın altına imza atmışlardır. Birleşmiş Milletler Aile Şiddetini Önleme Fonundan ve UNHCR ve OSCE, destekli bu kampanya, cinsiyet ve irka dayalı şiddete karşı Karadağ'da başlatılmış önemli bir çalışma olarak görülmektedir. Buna göre babalar ve baba figürleri yeni nesil Karadağ erkeklerine örnek teşkil etmeleri ve "rol model" olmaları için teşvik edilecektir. Bu kampanya direkt olarak Karadağ erkeklerinin kadın üzerindeki köklü baskısına ve derin inançlarıyla yüzleşmelerine yöneliktir. Bu kampanyayla babalar, baba figürleri , öğretmenler, eğitimciler, amcalar, ağabeyler, antrönörler, koçlar bilgilendirilerek ve eğitilerek çocuklara-kadınlara karşı kullanılacak her türlü şiddetin yanlış olduğunun anlaşılmasının sağlanması amaçlanmıştır (G. Popoviç 2008).

Karadağ'da 19. yüzyılda 1905 yılında ilk parlamento kurulduğu düşünülürse 20 yy başlarında kadınlara seçme ve seçilme hakkından söz etmek mümkün değildir. Bugün parlamenter demokrasiyle yönetilen ülkede (European Forum 2008) Haziran 2003'de Anayasa Mahkemesi'nin başkanlığına ilk defa bir kadın seçilmiş ve bu hadise, Karadağ tarihinde adli sistemde bir ilk olmuştur (Medicana 2008).

SONUÇ

Karadağ'da bugün kadına bakış ve kadının durumunda büyük ilerlemeler kaydıldığı gerçeği göz ardı edilemez. Avrupa Birliği'ne üyelik sürecini başlatan Karadağ'da yapısal anlamda değişikliklerin büyük bir hızla hayata geçirildiği görülmektedir. Fakat tarihten gelen bir takım geleneklerin silinip atılması mümkün gözükmediği gibi, Karadağ halkının da bu ataerki aile yapısından vazgeçmesi zordur. 20. yüzyılda ve günümüzde Karadağ kadını, değişimi olumlu karşılamakla birlikte, sahip olduğu hakları tam anlamıyla kullanamamaktadır. 19 yüzyılda ağır hayat koşulları altında ezilen ve ağır işlerde çalışan kadın, herşeye rağmen şiddete maruz kalmamaktaydı. Fakat bugün, bir kısım haklarına kavuşmuş olmasına rağmen eskiye nazaran kadınların şiddete maruz kalma oranında büyük bir artış kaydedilmiştir. Giyim kuşam bakımından tamamen batılı bir profil çizen Karadağ kadınının savaşçı kimliğinin de yerini barışçı bir kimliğe bıraktığı görülmektedir. Kadınlar barışı arzu eden ve barış için çabalayan sivil toplum örgütleri içerisinde boy göstermektedir. Bu değişimler, Balkanlarda barışın sağlanması ve pekiştirilmesi adına çok önemli adımlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Avrupa Birliği üyelik sürecinde kadının Karadağ'daki değişim sürecine ve bunun yanında halk üzerindeki kadın algısının olumlu anlamda gelişmesine ayrı bir ivme kazandırması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- Aydın, M. Akif (2001). "Kadın", *DİA*, C.24, s. 82-90, İstanbul: TDVY
- Boehm, Christopher (1984), *Blood Revenge ; The Anthropology of Feuding in Montenegro and Other Tribal Societies*, s. 70-71. USA:Universtiy Press Of Kansas
- Bulatović, Melanija (2004). *Women's Map of Montenegro*, Podgorica
- Coffin, Marian Cruger (1908). "Where The East Meets West" *The National Geographic Magazine*, Vol. 19, May, No:5, s.320

Country Reports on Human Rights Practices (2005). Serbia and Montenegro, February 28, 2005 <<http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2004/41706.htm>> e.t. 17.01.2009. Washington D.C: The Bureau of Democracy Human Rights and Labor.

Denton, William (1877). **Montenegro; Its People And Their History**, London: Dalby, Isbister & Co.

Devine, Alexandre (1997). **Montenegro The Warrior People Of The Black Mountain**, Ayn Basım, s. 38. Cetinje: Grafos Dignitas

Edmons, Poul (1927). **To The Land Of The Eagle**, London: Gorge Routledge&Sons Ltd

European Forum, for Democracy and Solidarity (2008). "Montenegro", <<http://www.europeanforum.net/country.php/montenegro#6>> e.t. 17.01.2009, Amsterdam.

Henderson, Percy Edward (1909). **A British Officer in the Balkans; The Account of a Journey Through Dalmatia, Montenegro, Turkey in Austria, Magyarland, Bosnia and Hercegovina**, London: Seeley and Co. Limited

Le Queux, William (1907). **The Near East; The Present Situation In Montenegro, Bosnia, Servia, Bulgaria, Roumania, Turkey And Macedonia**, New York: Doubleday.

Lekić, Maša (2009). **Montenegrin Civil Society**, Brussels: On Behalf Of TRIALOG.

Medenica, Vesna (2008). "Emancipation of Montenegrin Woman and Strengthening Her Role in Judiciary" **19th Yearly Session Of The Crans Montana Forum**, June 26 to 29, Monaco: Crans Montana Forum.

Mercan, Mehmet (1996). "Sadrazam Ahmed Cevad Paşanın Seyahatnamesi", **Türk Dünyası Araştırmaları**, , S. 102, s. 158-159, İstanbul: TDAV.

Nebojša Čagorović, Cathie Carmichael (2006). "Constructing And Rethinking Montenegrin National Identity", **Folks Art- Croatian Journal Of Ethnology and Folklore Research (1/2006)**, s.59-74, Zagreb: Institut za Etnologiju i Folkloristiku.

Popovic, Gordana (2008). "16 Days of Activism: Fathers Urged To Act As Role Models in Montenegro", **UNHCR News Stories**, 4 Dec 2008, <<http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/print?page=home&tbl=NEWS&id=493805812>> e.t.(08.01.2009), Podgorica: UNHCR.

Popovic, Rosa (2005). "Position of Women in Montenegro" **Globalizacija.com Journal for Political Theory and Research on Globalisation Development and Gender Issues**, <http://www.globalizacija.com/doc_en/e0052tra.htm> e.t. 2-11-2005, s.1-16. Subotica: Women's Centre for Democracy and Human Rights

Stevenson, Francis Seymour (1914). **History of Montenegro**, London: London Jarrold.

Trevor, Roy (1913). **Montenegro : A Land Of Warriors** , London: A. & C. Black.

USAID/ Serbia & Montenegro (2005), Gender Assessment and Recommendations for a Draft Gender Action Plan, May, Florida: DevTech Systems, Inc.

Wilkinson, John Gardner (1848). **Dalmatia and Montenegro Vol. 1**, John Murray: London.

Wyon, Reginal-Gerald Prance (1905). **The Land Of The Black Mountain**, London: Methuen&Co.